

La Botalària

Gener 2014 | Segona època | Número 5

Sumari

EDITORIAL	3
ACTUALITAT	4-23
Borriol: El 2013 ha estat notícia. REDACCIÓ	4-5
Breus. REDACCIÓ	6-9
Borriolencs pel món: Leonor Ramos Esteve ALEX TENA ROCA	10-12
Què opina la gent sobre. REDACCIÓ	13
Nous Borriolencs: Vasile Sabu Toma MAITE VIDAL BERNAD	14-15
Exhumació d'afusellats de la Guerra Civil. IVAN TORRES PALLARÉS	16-17
Benlloch acull les XVIII Jornades Culturals a la Pla- na de l'Arc. JOAN SERAFÍ BERNAT MARTÍ	18-19
El nou PGOU de Borriol. CARLOS CASTELLANO DELCAMPO	20-22
Al voltant de l'escut de Borriol. M ^a CONSUELO VILARROCHA PALLARÉS	23
ASSOCIACIONS	24-27
Noves associacions al nostre poble: Coca Fullà i Associació de Joves de Borriol. ALEX TENA ROCA	24
Any de canvis i incorporacions a la Lira Borriolen- ca. IVAN TORRES PALLARÉS	25
Visca Sant Antoni! ÀLEX TENA ROCA	26-27
HISTÒRIA	28-43
Borriol i la primera guerra carlista (I). XAVIER ANDREU MIRALLES	28-30
100 anys de pou. HENRI BOUCHÉ PERIS	31
Les eleccions del 12 d'abril de 1931 a Borriol. CARMÉ BERNAT MATEU	32-33
Un borriolenc internacional: Bernardo Aragón Montañés. ANNA CABO ESTEVE	34-36

El bruixot de La Joquera.
XAVIER ANDREU MIRALLES 37

Màquines de cinema al museu.
JOSÉ ALEJANDRO MAIRELES 38-39

Els molins d'oli de Borriol.
ELISA ORTEGA TENA 40-43

FOTOS ANTIGUES 44-51

TRADICIONS 52-59

Records del joc de pilota al poble de Borriol.
LLUÍS RAMOS SANTAMARÍA 52-54

El betlem de Salvador. SALVADOR RENAU 55

Històries dels avis: Benjamín Pitarch Bellmunt.
DAVID ROCO ALAFONT 56-57

Jocs tradicionals. REDACCIÓ 58

Recepta de cuina: codonyat.
MAITE VIDAL BERNAD 59

ART I LITERATURA 60-66

Els símbols de La Font. FRANCISCO DELCAMPO BERNAD
I PERE SABORIT BADENES 60-63

Artistes locals: Rosa Elena Santamaría de Mingo.
DAVID ROCO ALAFONT I MAITE VIDAL BERNAD 64-65

Brazil Punk Rockers. DAVID ROCO ALAFONT 66

TERME 67-74

Caminant per Borriol.
IVAN PALLARÉS MONTAÑÉS 67-69

Erodium Aguilellae, una joia botànica al terme mu-
nicipal de Borriol (I) AGUSTÍ AGUT ESCRIG 70-71

L'olivera (II). ANTONIO J. FALOMIR MONTAÑÉS
I JUDITH VILÀ SUÑER 72-74

ABANS I ARA 75

CONSELL DE REDACCIÓ: Xavier Andreu Miralles, Anna Cabo Esteve, Francisco Delcampo Bernad, David Roco Alafont, Alex Tena Roca, Ivan Torres Pallarés i Maite Vidal Bernad.

REVISIÓ LINGÜÍSTICA: Teresa Agut Escrig i Salva Belenguer

COL·LABORADORS EN AQUEST VOLUM: Agustí Agut Escrig, Henri Bouché Peris, Joan Serafi Bernat Martí, Carmé Bernat Mateu, Carlos Castellano Delcampo, Antonio J. Falomir Montañés, José Alejandro Maireles, Elisa Ortega Tena, Ivan Pallarés Montañés, Lluís Ramos Santamaría, Salvador Renau, Pere Saborit Badenes, Judith Vilà Suñer, Mª Consuelo Vilarrocha.

AGRAÏMENTS: A totes les persones que ens han ajudat a la redacció dels articles i a l'aportació de la secció de fotos antigues, així com de manera especial a tots els comerços que ens han recolzat

econòmicament mitjançant les publicitats, sense els quals, aquesta revista no hauria estat possible.

EDITA: Associació Cultural La Botalària (Borriol)

DISSENY I MAQUETACIÓ: Ivan Torres Pallarés

FOTOGRAFIA DE PORTADA: Borriol de nit. Fotografia de Salva Alfaró Pallarés (Guanyador del I Concurs fotogràfic de la revista La Botalària.

DIPÒSIT LEGAL: CS 394-1997

ISSN: 1888-8402

EDITORIAL: De Tinta

IMPRIMEIX: Grupo Zona

CONTACTE: botalaria@gmail.com

Facebook:
Associació Cultural La Botalària

El bruixot de la Joquera

 Xavier Andreu Miralles

Tots els pobles s'identifiquen amb un seguit de símbols o emblemes que fan propis. A Borriol no ens en falten. Només cal pensar, per exemple, en el nostre castell moro, en la font de la plaça o en la pedra de la Serra. No és necessari tampoc que siguin molt antics: l'aranya de l'entrada del poble és un clar exemple d'això. Ara bé, està clar que l'edat dona galons. Seguint aquest criteri, no hi ha dubte que el "bruixot de la Joquera" és el símbol de Borriol més característic. Així ho entenguérem, des del principi, els membres de La Botalària, que el convertírem ja fa molts anys en el nostre símbol. Però, què és el bruixot?

Com els nostres lectors i lectores saben es tracta d'una pintura prehistòrica rupestre, és a dir, feta sobre paret. El primer a estudiar-la fou el castellanenc Joan Baptista Porcar, qui en 1932 li dedicà un treball al Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura. Porcar titolà el seu text "La pintura rupestre de la Joquera", i popularment ha estat coneguda com bruixot de la Joquera, però cal destacar que la pintura es troba realment a un abríc de rodeno situat a la partida de l'Albaroc.

Pertany a una tradició pictòrica pròpia de l'arc mediterrani peninsular coneguda com art llevantí, del qual destaquen les pintures de Coves de Cogul (Lleida), Cova Vella d'Alpera (Albacete) o el conjunt del Barranc de la Valltorta (Castelló). Si bé no es pot datar amb certesa, els experts el situen entre el 8.000 i el 4.000 abans de Crist, a l'Epipaleolític, un període de transició entre el Paleolític i el Neolític. D'aquest moment dataria doncs el nostre bruixot.

El nom de bruixot el rep pel barret alt de dos pics que porta la figura principal, un home d'11 cm d'alçària. La figura du un carcaix a l'esquena i una fletxa a la mà esquerra, i camina apropant-se a dues figures que s'hi troben a la dreta i que es veuen incompletes: un altre home i algun tipus d'animal. Així doncs, sembla tractar-se d'una escena de caça, un dels motius més comuns de l'art llevantí, com ho són també les figures antropomòrfiques i el movi-

ment. Una altra de les característiques d'aquest art que s'observen en el bruixot és la representació de figures esquemàtiques i molt estilitzades, dibuixades amb colors plans (en aquest cas el vermell, que juntament amb l'ocre i el negre foren els més utilitzats).

Cal tenir en compte que aquest tipus de pintura no es deu a una manca de destresa de l'artista, sinó a una decisió seua. Tendim a veure la història de l'art amb els ulls del realisme: considerem "millors" les

pintures que més s'assemblen a la realitat (és a dir, les més naturalistes). Però aquesta és només una forma de veure l'art. Les pintures paleolítiques d'Altamira, per exemple, són molt més naturalistes que les llevantines, tot i que són anteriors. Si els pintors llevantins de l'Epipaleolític decidiren estilitzar i esquematitzar les figures fou perquè era així com les volien representar.

Una altra qüestió és esbrinar

quin era el significat d'aquestes pintures. Els especialistes encara en discuteixen avui en dia. Mentre per a alguns tindrien un caràcter religiós o fins i tot màgic (una forma de propiciar la caça), altres consideren que es tractaria simplement d'escenes quotidianes amb un contingut fonamentalment estètic. És a dir, que es dibuixarien per decorar les coves i els abrics.

Siga com siga, del que no hi ha dubte és que el bruixot és alhora un símbol del nostre poble i una joia artística que ens hem de preocupar per conservar. Des del 1998, la UNESCO va declarar tot l'art llevantí patrimoni de la humanitat. Un fet de què també hauríem d'enorgullir-nos. Malauradament, el pas del temps i l'acció humana l'han malmès de forma irreversible. Per desgràcia, a hores d'ara la millor forma de veure'l és a través de fotografies preses fa uns anys. O bé apropar-se al Museu de la Valltorta, a Tírig, on s'exhibeix una reproducció a escala. Seria bona idea que l'Ajuntament aconseguís una còpia per al museu de Borriol: pocs símbols borriolencs generen tant de consens i simpatia entre tota la població com el nostre bruixot.